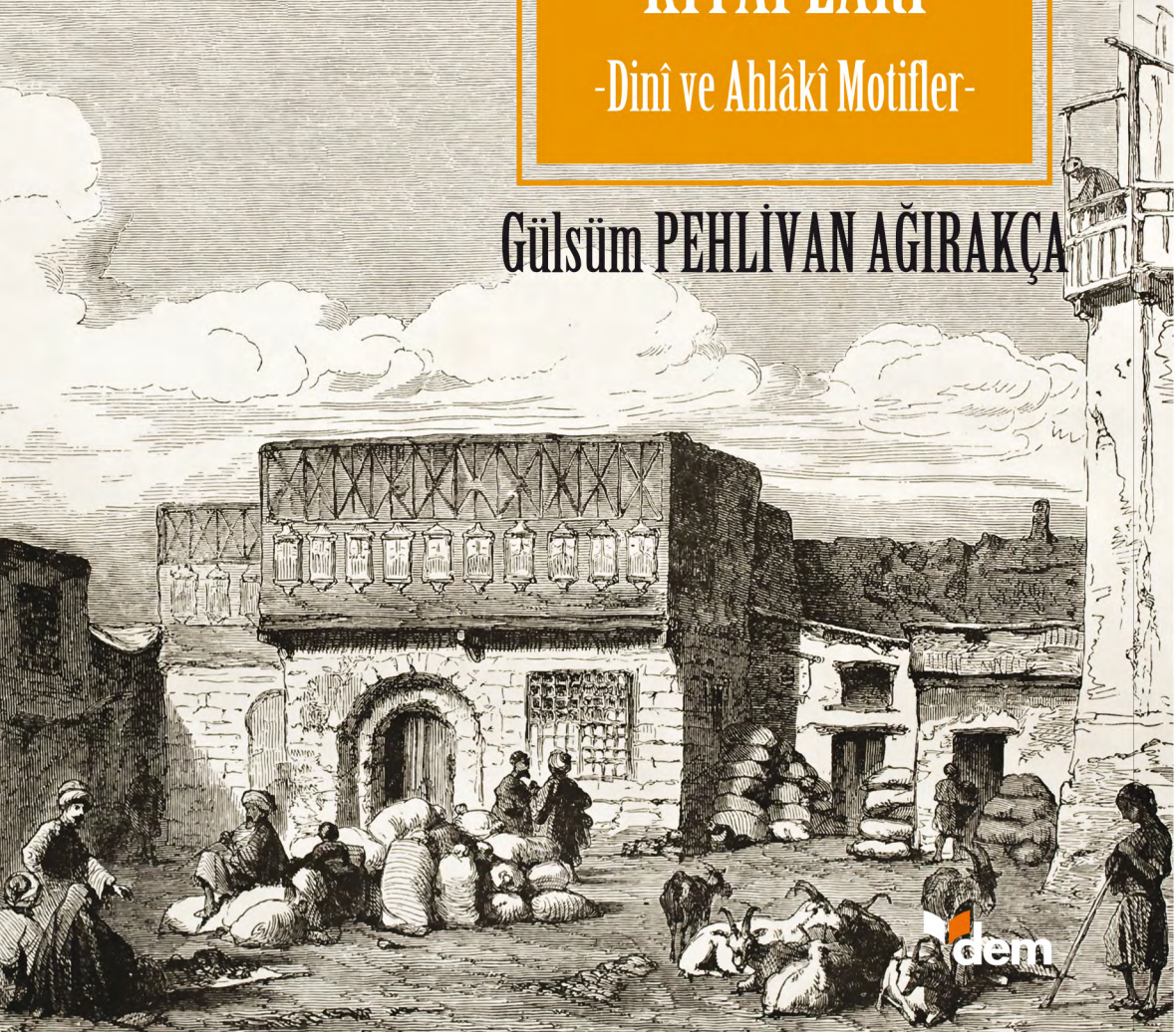

OSMANLI DÖNEMİNDE ÇOCUK HİKAYE KİTAPLARI

-Dinî ve Ahlâkî Motifler-

Gülsüm PEHLİVAN AĞIRAKÇA

dem

OSMANLI DÖNEMİNDE
ÇOCUK HİKÂYE KİTAPLARI
Dinî ve Ahlâkî Motifler
(1908-1918)

© Eserin Her Türlü Basım Hakkı Anlaşmalı Olarak
Ensar Neşriyat'a Aittir.

ISBN :
Sertifika No:

Kitabın Adı

Osmanlı Döneminde Çocuk Hikâye Kitapları

Yazarı

Gülsüm Pehlivan Ağırakça

Yayına Hazırlayan

Hulusi Yiğit

Kapak & Sayfa Tasarımı

Nuray Yüksel

Baskı-Cilt

Pasifik Ofset

0212 412 17 00

Dem Yayınları Ensar Neşriyat Tic. A. Ş. Organizasyonudur.

1. Basım

Nisan 2014

İletişim

Oruç Reis Mah. Giyimkent Sitesi 12.Sok. No:40-42

Esenler / İSTANBUL

www.ensarneyriyat.com.tr e-mail: ensar@ensarneyriyat.com.tr

OSMANLI DÖNEMİNDE
ÇOCUK HİKÂYE KİTAPLARI
Dinî ve Ahlâkî Motifler
1908-1928

ÖNSÖZ

Tarih sosyolojisinin ihmal ettiği çocuk ve çocuk edebiyatı, son yıllarda, özellikle Türkiye’de üzerinde en çok konuşulan ve söz söylenen konulardan biri haline gelmiştir. Bu dönemde çocuk, yeniden keşfedilmeye çalışılmış; çocukluk tarihi ve çocuğa yönelik çalışmalar gittikçe önem kazanmıştır.

Osmanlı’da Tanzimat’la beraber gündeme gelen çocuğa yönelik yazılı çalışmalar, Meşrutiyet döneminde hız kazanmış, Cumhuriyet’le birlikte yeni bir şekil almıştır.

Siyasî, idarî, edebî ve kültürel alanlarda Batı’nın örnek alındığı ve bu doğrultuda ıslah çalışmalarının yapıldığı Tanzimat dönemiyle birlikte toplumda statü kazanan ve temel konular arasına giren çocuk, “çocuk edebiyatı” anlayışını ve arayışını da beraberinde getirmiştir. Çocuğa yönelik eserler oluşturma noktasında ilk adım Tanzimat’la atılmış ise de asıl gelişmeler, Türk kültür ve siyaset tarihinde önemli değişimlerin yaşandığı II. Meşrutiyet (1908-1918) döneminde olmuştur.

1908’de başlayan, savaşlar ve isyanlar sebebiyle oldukça çalkantılı geçen II. Meşrutiyet döneminde; sansürün kalkması ve hürriyet ortamının oluşmasıyla birlikte her konuda, özellikle de eğitim konusunda yeni fikirler ortaya çıkmıştır. Cumhuriyete doğru geçiş dönemi niteliğinde olan bu dönemde edebiyat, yaşanılardan nasibini almış, gerek dili gerek konusu bakımından millî duyarlılığa özen göstererek “eğitici” bir vasıf kazanmıştır.

Meşrutiyetin yeniden ilânından “Harf İnkılâbı”na kadar olan süreyi kapsayan (1908-1928) çalışmamız, dönemin çocuğa ve çocuk eserlerine gösterdiği hassasiyet ve bu konudaki ciddi gayretler dikkate

alınarak hazırlanmıştır. Bu çalışma ile dönemin çocuk anlayışı, çocuk edebiyatı konusundaki gayretler ve özellikle de çocuk hikâye kitaplarının içerik ve şekli ortaya konulmaya çalışılmıştır.

İki bölümden oluşan çalışmamızda, birinci bölümde II. Meşrutiyet öncesi ve sonrası çocuğa bakış ve çocuk edebiyatı hakkında genel bilgiler verilmiş; dönemin çocuk hikâye kitapları arasından seçilen bir kısmı üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde 1908-1928 döneminin çocuk hikâye kitaplarındaki “dînî ve ahlâkî” motifler ayrı başlıklar halinde orijinal ifadeleriyle açıklamalı olarak ele alınmıştır.

Çalışmada, dönemin hikâye kitaplarını tam olarak tanıtabilmek için ayrıntılı bilgilere yer verilmiş; resim ve kapak örnekleriyle de bu bilgiler desteklenmiştir.

Bu çalışmanın Osmanlı'nın Tanzimat sonrasında, özellikle de II. Meşrutiyet dönemi ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında çocuk anlayışı, çocuk edebiyatı ve çocuk hikâye kitapları konusunda geldiği seviyeyi anlama açısından günümüze ışık tutmasını temenni ediyoruz.

Son olarak, bu çalışmanın belirlenmesinden neticelenmesine kadar her konuda değerli fikirleriyle katkıda bulunan değerli hocam sayın Prof. Dr. Halis Ayhan'a, aynı şekilde özel vakit ayırıp fikrî tecrübeleriyle beni yönlendiren Doç. Dr. Cüneyd Okay'a, Yrd. Doç. Dr. Emine Keskiner'e, teknik konularda yardımlarından dolayı Abdüsselam Ferşadoğlu'na ve Emine Altay'a, özellikle de, üzerimde büyük hakları olan, desteklerini daima hissettiğim anne ve babama sonsuz teşekkürlerimi arz ederim.

İstanbul, 2014

Gülsüm PEHLİVAN AĞIRAKÇA

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	5
KISALTMALAR	7
İÇİNDEKİLER	8
GİRİŞ	12

BİRİNCİ BÖLÜM

I. 1908-1928 TARİHLERİ ARASINDA ÇOCUĞA BAKIŞ VE ÇOCUK EDEBİYATI	21
A. II. Meşrutiyet Öncesi Çocuk ve Çocuk Edebiyatına Genel Bakış	21
B. 1908-1928 Tarihleri Arasında Çocuk ve Çocuk Edebiyatı	25
II. 1908-1928 TARİHLERİ ARASINDA ÇOCUK HİKÂYE KİTAPLARININ NİTELİK VE NİCELİK BAKIMINDAN ÖZELLİKLERİ	34

İKİNCİ BÖLÜM

I. DİNİ MOTİFLER	93
A. Kavramlar	93

1. Allah İnancı	94
2. Peygamber	107
3. Melek Kavramı	112
a. Melek	112
b. Şeytan	115
4. Ahiret-Ölüm-Mezar	116
5. Kutsal Kitap	121
6. Kader-Talih	122
7. İbadet	125
a. Namaz	125
b. Hac	129
c. Zekat	130
8. Dua	131
9. Günah-Sevap	140
10. İslâm-Müslüman-Dindarlık	142
11. Batıl İnançlar	145
12. Dini Simgeler	148
13. Dini Terim ve Tabirler	152
14. Din Görevlisi	155
15. Derviş-Keramet-Türbe	157
16. Yemin	162
17. Cin-Peri	163
18. Büyü ve Sihir	173
B. Dini Motiflerin Değerlendirilmesi	181
II. AHLÂKİ MOTİFLER	182
A. Kavramlar	182
1. Aile İçi Sevgi ve Aileye Bağlılık	183
2. Adalet	198

3. Affetmek	201
4. Cesaret-Kararlılık-Kahramanlık	202
5. Çalışkanlık-Gayret	208
6. Çocuğa Değer Verme	212
7. Düzen-İntizam-Temizlik	219
8. Doğruluk ve Dürüstlük	220
9. Emanet	221
10. Eğitime Önem Verme	222
11. Fedakârlık	228
12. Hürmet-Saygı	231
13. İyi Huyluluk-Temiz Kalplilik	234
14. Kanaatkârlık	239
15. Kötü Huylar	240
16. Merhamet	253
17. Muhabbet	256
a. Aile Sevgisi	256
b. Arkadaş Sevgisi	258
c. Hayvan Sevgisi	258
d. Tabiat Sevgisi	259
18. Sorumluluk	260
19. Sözde Durmak	262
20. Tevazû-Minnettarlık-Vefa	263
21. Ümitvâr Olmak	265
22. Vicdan Azabı	266
23. Yardımlaşma	268
B. Ahlâkî Motiflerin Değerlendirilmesi.....	273

SONUÇ.....	277
EK I. 1908-1928 Tarihleri Arasındaki Osmanlıca Çocuk Hikâye Kitaplarından Resim Örnekleri	282
Ek II. 1908-1928 Tarihleri Arasındaki Çocuk Hikâye Kitaplarından Kapak Örnekleri	286
BİBLİYOGRAFYA.....	291